View this email in your browser

Ontvang het hele jaar door actuele updates over de belangrijkste economische, politieke en sociale gebeurtenissen in Frankrijk, helder samengevat in het Nederlands door ***Rick Floore,*** *Board Member bij de* ***Netherlands France Chamber of Commerce*** *in Parijs.*

Deze editie van ESP Nieuws is wat langer dan gebruikelijk en is opgedeeld in meerdere hoofdstukken. Gezien de huidige situatie in Frankrijk, is daar echter alle reden toe. We besteden deze week uitgebreid aandacht aan drie onderwerpen die van groot belang zijn voor de toekomst van het land: de protesten onder scholieren, de houdbaarheid van het pensioenstelsel en het begrotingstekort, met de daarbij behorende staatsschuld.

Hoofdstuk 1 | De protesten onder scholieren: wat speelt er in het Franse onderwijs?

De protestdemonstraties van de *lycéens* hebben de afgelopen weken de Franse media en politiek flink beziggehouden. Maar wat is precies de achtergrond van deze protesten? Om de situatie goed te begrijpen, is het belangrijk om eerst naar de inrichting en de problemen van het Franse onderwijssysteem te kijken.

Hoe zit het Franse middelbare onderwijs in elkaar?
Het *lycée* vormt de laatste fase van het Franse middelbare onderwijs en duurt drie jaar. De leerlingen zijn ongeveer 15 jaar oud wanneer zij beginnen in de *classe seconde*, een soort brugjaar, gevolgd door de *classe primaire*. In de *classe terminale*, op ongeveer 17 à 18–jarige leeftijd, sluiten zij hun middelbare school af met het *baccalauréat* (bac). Het baccalauréat is ongeveer vergelijkbaar met een HAVO/VWO–diploma. Met dit diploma kunnen leerlingen via het centrale platform Parcoursup toegang krijgen tot het hoger en universitair onderwijs.

Meer uitgaven, maar niet meer leraren
Volgens de OESO geeft Frankrijk per leerling 28% meer uit dan het OESO–gemiddelde. Die hogere uitgaven vertalen zich echter niet in meer leraren. Een van de problemen is het grote aantal kleine lycées, die elk hun eigen hoge vaste kosten hebben. Zo heeft 11% van de lycées minder dan 100 leerlingen. Daarnaast gaat een aanzienlijk deel van het onderwijsbudget, namelijk 32%, naar pensioenbetalingen. Gemiddeld heeft Frankrijk 12 leerlingen per klas, tegenover 13 in de OESO. Toch kent het Franse onderwijs een opvallend probleem: het grote aanbod aan gespecialiseerde vakken, waarvoor soms maar weinig leerlingen per klas zijn ingeschreven. Voor elk van deze vakken is wel een leraar nodig. Dat maakt de personeelsplanning ingewikkeld en leidt ertoe dat leerlingen veel tussenuren hebben. Bij de algemene vakken, zoals Frans en wiskunde, kunnen klassen daarentegen uit 29 leerlingen bestaan, en in grote steden soms zelfs uit 30 of 35 leerlingen. Het OESO–gemiddelde ligt voor deze vakken op 26 leerlingen per klas. Ook de ondersteuning schiet tekort. Zo hebben 50.000 leerlingen met een handicap geen leraar en ontbreekt het op veel lycées aan ondersteunend personeel.

Lerarentekorten en lesuitval

De problemen zijn vooral zichtbaar in de voorsteden, waar de zogenaamde *probleem–lycées* vaker te maken hebben met afwezige leraren en een hoger personeelsverloop. Over heel Frankrijk gaat gemiddeld 9% van de lesuren verloren doordat leraren afwezig zijn. Dat probleem wordt versterkt door het ontbreken van leraren met een dubbele specialisatie, bijvoorbeeld in wiskunde en natuurkunde of in geschiedenis en aardrijkskunde. Bovendien hebben schooldirecteuren weinig bevoegdheden om snel in te grijpen en bijvoorbeeld een leraar toe te wijzen aan klassen die zonder docent zitten. Daar komt bij dat Franse leraren volgens de OESO 14% minder verdienen dan het gemiddelde in de OESO.

Veel lesuren, maar ook veel vakanties

Opvallend genoeg krijgen Franse *lycéens* jaarlijks ongeveer 1.224 uur les, tegenover gemiddeld 960 uur in de OESO. Die lesuren zijn echter geconcentreerd in slechts 162 dagen. Frankrijk kent relatief veel vakanties, die bovendien langer duren dan in de meeste andere landen. Daar hebben leerlingen minder en kortere vakanties en soms wel 200 lesdagen per jaar. De verantwoordelijkheden voor de lycées zijn bovendien verdeeld over twee bestuurslagen. De staat is verantwoordelijk voor het onderwijsprogramma, het personeel, de directie en de inspectie. De regio's dragen zorg voor de gebouwen, het onderhoud, de uitrusting, het leermateriaal en het transport. Deze verdeling bemoeilijkt het vinden van integrale oplossingen.

Parcoursup en de toegang tot het hoger onderwijs

Een van de belangrijkste eisen van de protesterende *lycéens* is de afschaffing van Parcoursup, het centrale platform dat leerlingen met een *baccalauréat* toewijst aan een instelling voor hoger onderwijs. De onvrede is begrijpelijk: in de zomer van 2026 hadden bijvoorbeeld 126.000 leerlingen nog geen toewijzing ontvangen. Dat is 14% van het totale aantal leerlingen. Tegelijkertijd is er een tekort aan plaatsen aan universiteiten en hogescholen. De afschaffing van Parcoursup zou dus niet automatisch betekenen dat er meer studieplekken beschikbaar komen.

Financiële problemen onder studenten

Ook na de middelbare school blijven de problemen bestaan. Een kwart van de studenten kampt met financiële moeilijkheden. Er zijn studiebeurzen beschikbaar en het aantal beurzen is met 30.000 toegenomen. De bedragen worden echter niet automatisch aangepast aan de ontwikkeling van de minimumlonen of uitkeringen. De financiële druk is groot: 13% van de studenten geeft aan regelmatig op eten te bezuinigen. Sinds mei 2026 worden maaltijden aan universiteiten aangeboden voor €1. Die maatregel is echter slachtoffer geworden van het eigen succes: er worden inmiddels bijna 50% meer maaltijden geserveerd. Ook de huisvesting vormt een probleem. Over heel Frankrijk zijn er 177.450 studentenwoningen beschikbaar. Een derde van de studenten woont bij de ouders, terwijl 44% een woning huurt op de reguliere woningmarkt.

Jongeren zonder werk of opleiding

De problemen reiken verder dan het onderwijs alleen. Van de jongeren tussen 15 en 29 jaar behoort 13% tot de zogenaamde NEET–groep: jongeren die niet werken, niet studeren en geen opleiding of training volgen. In Nederland ligt dit percentage rond de 5%.

Welke maatregelen neemt de regering?

Om de situatie te kalmeren, heeft de regering een platform geopend waarop jongeren hun eisen en suggesties voor verbeteringen kunnen indienen. In slechts tien dagen zijn daarop 90.000 bijdragen binnengekomen. Daarnaast zijn inmiddels 3.000 leraren toegewezen aan lycées om afwezige leraren te vervangen. De protesten maken duidelijk dat de problemen in het Franse onderwijs niet tot één afzonderlijke kwestie zijn terug te brengen. De combinatie van lerarentekorten, lesuitval, financiële moeilijkheden onder studenten en een tekort aan studieplekken maakt het vinden van structurele oplossingen bijzonder ingewikkeld.

Hoofdstuk 2 | De Franse pensioenen: een systeem onder toenemende druk

De pensioengerechtigde leeftijd is een van de belangrijkste onderwerpen in aanloop naar de Franse presidentsverkiezingen. Het debat raakt niet alleen aan de koopkracht en de rechten van gepensioneerden, maar ook aan de houdbaarheid van de overheidsfinanciën en het concurrentievermogen van de Franse economie. Hieronder zetten we de belangrijkste elementen van het Franse pensioenstelsel op een rij.

<u>Een ander pensioenstelsel dan in Nederland</u>
Frankrijk baseert zijn pensioenstelsel op het omslagstelsel. Daarbij worden de pensioenuitkeringen van huidige gepensioneerden grotendeels betaald uit de bijdragen van huidige werkenden en werkgevers. Nederland kent eveneens een omslagstelsel, via de AOW, maar combineert dat met een kapitaalstelsel waarin pensioenfondsen premies opbouwen en beleggen. Het Nederlandse AOW-systeem kost 4,7 à 5% van het BNP. Door de vergrijzing kan dit oplopen tot 5,7% in het decennium na 2030. Het grootste deel van de Nederlandse pensioenen wordt echter uitgekeerd door pensioenfondsen, die zijn opgebouwd uit eerder betaalde premies en de opbrengsten van beleggingen. Deze pensioenuitkeringen kosten de overheid niets en leveren eerder inkomsten op in de vorm van belastingen en premies bij uitbetaling.

<u>Hoe hoog zijn de Franse pensioenen?</u>
Frankrijk kent een basispensioen dat vergelijkbaar is met de Nederlandse AOW. Dit bedraagt minimaal €756 bruto per maand en bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd minimaal €904 bruto per maand. Het maximale basispensioen kan oplopen tot €2.002 bruto per maand, al ontvangt slechts een beperkt aantal mensen dit bedrag. Voor leidinggevend en hoger gekwalificeerd personeel (*cadre*) komt daar het pensioen uit de Agirc-Arrco-kas bij. Ook dit aanvullende pensioen is gebaseerd op het omslagprincipe. In het algemeen komt een Frans pensioen niet boven de 50% van het laatstverdiende salaris uit.

<u>De kosten lopen verder op</u>
Het Franse omslagstelsel kost momenteel 14,1% van het BNP. Afhankelijk van de economische groei kan dit percentage in de jaren na 2040 oplopen tot 15%. Ook binnen de overheidsuitgaven nemen de pensioenbetalingen een steeds groter aandeel in. In 2025 ging 24,3% van de overheidsuitgaven naar pensioenen, tegenover 22% in 2002. Hoewel er via allerlei heffingen en belastingen in totaal €422,2 miljard wordt opgehaald voor de financiering van de pensioenen, blijft er een tekort van €5,1 miljard bestaan.

De financiering is als volgt opgebouwd:

- Sociale heffingen brengen €277 miljard op.
- Een deel van de btw en speciale loonheffingen levert nog eens €65 miljard op.
- Daarnaast wordt €57 miljard aan staatssubsidies ingezet.

- Ten slotte wordt €16 miljard overgeheveld uit verschillende staatsfondsen.

Al deze heffingen en bijdragen samen komen overeen met 14,1% van het BNP. Het verschil tussen de inkomsten en uitgaven, ongeveer 0,2% van het BNP, vormt het tekort van circa €5 miljard. Dit tekort zal naar verwachting de komende 25 jaar gemiddeld oplopen tot 0,6% van het BNP, oftewel ongeveer €18 miljard per jaar. Op zichzelf is dat tekort niet uitzonderlijk groot. Het probleem is echter dat zowel de pensioenpremies van werkgevers en werknemers als de middelen die via allerlei andere kanalen bij elkaar worden gebracht, zwaar drukken op het concurrentievermogen van de Franse economie.

Ook de ambtenarenpensioenen drukken op de begroting

Binnen de publieke sector wordt naarstig gezocht naar manieren om de ambtenarenpensioenen te kunnen blijven betalen. Tot voor kort waren de bedragen per ministerie niet bekend. Voor de begroting van 2027 zijn deze cijfers nu wel gepubliceerd. Daaruit blijkt dat 32% van het budget van het ministerie van Onderwijs naar pensioenverplichtingen gaat. Bij Binnenlandse Zaken is dat 30%. Gemiddeld besteden ministeries 13% van hun budget aan deze post. Het verschil tussen de publieke en private sector is opvallend. In de privésector bedraagt de werkgeverspremie 17%, terwijl deze in de publieke sector oploopt tot 82%. Dat komt doordat er tegenover elke gepensioneerde ambtenaar nog maar 0,9 werkende ambtenaren staan.

Steeds minder werkenden per gepensioneerde

Het grootste structurele probleem is de combinatie van stijgende pensioenuitgaven en een dalend aantal werkenden per gepensioneerde. Begin 2000 waren er vier werkenden per gepensioneerde. In 2025 waren dat er drie, met een verdere daling naar twee in 2025 en 1,6 in 2070. Tegelijkertijd leven mensen na hun pensionering steeds langer. De levensverwachting na pensionering is gestegen van 18,2 jaar voor mannen en 22,5 jaar voor vrouwen in 2008 naar respectievelijk 19,9 en 23,6 jaar in 2024. De combinatie van deze ontwikkelingen maakt het pensioenstelsel op termijn onhoudbaar voor de Franse economie.

De pensioengerechtigde leeftijd blijft politiek gevoelig

Om de huidige situatie te begrijpen, moeten we terug naar 1982. President François Mitterrand verlaagde toen de pensioengerechtigde leeftijd van 65 naar 60 jaar, mede om de werkloosheid aan te pakken. Sindsdien hebben verschillende regeringen met grote moeite de leeftijd kunnen verhogen naar 62 jaar. De meest recente hervorming moest deze leeftijd geleidelijk naar 64 jaar brengen. De huidige regering heeft de uitvoering daarvan echter halverwege stopgezet, als concessie om de steun van de Socialistische Partij voor de regering te verkrijgen. De pensioengerechtigde leeftijd staat daardoor momenteel op 62 jaar en 9 maanden.

Wat stelt de regering voor in de begroting van 2027?

De huidige regering heeft verschillende bezuinigingsmaatregelen voorgesteld. Zo zouden pensioenen vanaf €1.256 per maand niet langer worden aangepast aan de inflatie. Daarnaast wil de regering de belastingregel beperken waarmee iedereen 10% van het belastbare inkomen mag aftrekken voor zakelijke onkosten, specifiek voor gepensioneerden. Deze maatregelen kunnen enkele miljarden euro's opleveren, maar veranderen niets aan de structuur van het pensioenstelsel. Ook de presidentskandidaten beginnen hun posities in te nemen. Edouard Philippe, Bruno Retailleau en Gabriel Attal, kandidaten uit het centrumrechtse kamp, hebben voorgesteld de pensioengerechtigde leeftijd te verhogen naar 64 of 65 jaar. De linkse

partijen stellen daarentegen geen wijziging voor of pleiten zelfs voor een verlaging. De positie van het Rassemblement National (RN), de partij van Marine Le Pen, is minder duidelijk. De partij noemt een leeftijd van 60 of 62 jaar, afhankelijk van het aantal jaren waarin iemand pensioenbijdragen heeft betaald.

Kan Frankrijk overstappen op een kapitaalstelsel?

Een fundamentele systeemwijziging zou bijvoorbeeld een overstap naar een kapitaalstelsel kunnen zijn, zoals in Nederland. Frankrijk zou via verschillende maatregelen ongeveer € 150 miljard kunnen vrijmaken, onder meer door kleinere bestaande pensioenkassen samen te voegen en bepaalde staatsdeelnemingen te verkopen. Maar zelfs bij een rendement van 4 à 5% per jaar zou al snel €1.500 miljard nodig zijn. Dat geld is er niet. Daar komt een tweede probleem bij: het beheer en het toezicht op een dergelijk pensioenfonds. Eind jaren negentig werd onder de regering–Jospin een kleiner pensioenfonds opgericht. Dat fonds zou in 2020 €150 miljard hebben moeten bevatten. In de afgelopen jaren is het echter gebruikt om andere tekorten op te vangen. Het bevat nu nog maar € 20 miljard.

Een hogere pensioenleeftijd lijkt op korte termijn het meest logisch

Alles bij elkaar lijkt een verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd op korte termijn de meest logische maatregel. Daarmee kan ook de arbeidsparticipatie van mensen tussen 60 en 64 jaar worden verhoogd. Die bedraagt momenteel 45% in Frankrijk, tegenover 55% in de EU en 67% in Nederland. In Nederland lag dit percentage in 2000 nog onder de 25%. Politiek ligt een dergelijke hervorming echter bijzonder gevoelig. De helft van de kiezers die in mei 2027 gaat stemmen, is ouder dan 50 jaar. Bovendien bestaat 35% van de bevolking uit gepensioneerden of mensen ouder dan 65 jaar. Deze groepen kennen de hoogste opkomstpercentages. Rond de 45% stemt op RN, vooral om nostalgische redenen en vanwege thema's als immigratie en veiligheid, maar ook uit steun voor wat de partij omschrijft als een vorm van sociaal gaullisme. Een structurele hervorming van het pensioenstelsel is daarmee niet alleen een economische, maar vooral ook een politieke uitdaging.

Hoofdstuk 3 | Het Franse begrotingstekort en de staatsschuld

Naast de pensioenen vormt de staatsschuld een van de grootste uitdagingen voor Frankrijk. De combinatie van een hoog begrotingstekort, oplopende rentelasten en een beperkte economische groei maakt de financiële positie van het land kwetsbaar. De vraag is niet alleen hoeveel Frankrijk moet lenen, maar vooral hoe lang het tegen deze voorwaarden kan blijven lenen.

Een begrotingstekort van € 150 miljard

Frankrijk heeft in 2026 een jaarlijks begrotingstekort van ongeveer €150 miljard, oftewel 5,4% van het BNP. In 2027 wil de Franse staat €340 miljard ophalen op de kapitaalmarkten. Dat bedrag ligt aanzienlijk hoger dan het jaarlijkse begrotingstekort, omdat ook leningen die in de loop van 2027 aflopen, moeten worden vervangen. De gecumuleerde tekorten op de jaarlijkse begrotingen vormen samen de staatsschuld. Die bedraagt inmiddels bijna €3.600 miljard, oftewel 119% van het BNP. Ook de rentelasten lopen op. In 2026 bedragen deze ongeveer €65 miljard. In 2027 zal dat naar verwachting €75 miljard zijn, als gevolg van hogere rentes en een groter volume aan leningen.

Frankrijk moet steeds duurder lenen

Frankrijk leent momenteel tegen een rente van 4,5 à 4,8% voor tienjarige staatsleningen. Dat is ongeveer 1,4 procentpunt meer dan Duitsland en het hoogste

niveau sinds 2012. Een jaar geleden bedroeg deze rente nog 3,5%. Voorlopig slaagt Frankrijk er nog in om tegen deze hogere rente te lenen. Dat kan echter niet onbeperkt doorgaan, zeker niet bij een economische groei van ongeveer 1% per jaar in de komende jaren. Er zijn twee belangrijke risico's die de financiële markten nauwlettend in de gaten houden. Het eerste risico ontstaat wanneer het renteverschil, de zogenaamde *spread*, tussen Franse en Duitse staatsleningen boven de 2 procentpunten uitkomt. Het tweede risico is een rentestijging van meer dan 1 procentpunt binnen één week, bijvoorbeeld naar 5,5%. Dit zijn geen economische wetten, maar wel signalen die erop kunnen wijzen dat het vertrouwen van beleggers ernstig afneemt. In zo'n situatie kunnen investeerders massaal hun Franse obligaties verkopen, omdat deze te risicovol worden geacht en terugbetaling minder waarschijnlijk lijkt. Daarmee zou Frankrijk uiteindelijk ook de toegang tot de financiële markten kunnen verliezen, waardoor een betalingsprobleem ontstaat.

Wat gebeurt er als Frankrijk niet meer kan lenen?

De Europese Centrale Bank (ECB) zal in zo'n situatie niet onmiddellijk te hulp schieten. Volgens de statuten van de ECB moet er eerst een geloofwaardig en strikt bezuinigingsplan komen. Gezien de omvang van de financieringsbehoefte van Frankrijk zou de ECB bovendien de hulp van het Internationaal Monetair Fonds (IMF) inroepen. Frankrijk zou, net als Italië, er ook voor kunnen kiezen om eerder met een dergelijk plan te komen en zo een crisis te proberen te voorkomen. De begroting voor 2027 wordt daarom een eerste belangrijke test.

Het begrotingsvoorstel voor 2027

De regering–Lecornu heeft inmiddels een begrotingsvoorstel voor 2027 naar het parlement gestuurd. Daarin zijn €54 miljard aan bezuinigingen opgenomen, met als doel het begrotingstekort op 5% te houden. Tegelijkertijd blijven de rentelasten oplopen. Om de staatsschuld daadwerkelijk terug te dringen, moet Frankrijk uiteindelijk een begroting met een *primair overschot* presenteren. Dat betekent dat de inkomsten hoger moeten zijn dan de uitgaven, nog vóór de rentebetalingen op de staatsschuld. De omvang van de uitdaging wordt duidelijk wanneer we kijken naar een mogelijk scenario. Als Frankrijk de staatsschuld binnen tien jaar wil terugbrengen tot 100% van het BNP, bij een economische groei van 2,5% per jaar, zou het gedurende vier jaar 5,5% van het BNP moeten bezuinigen. Dat komt neer op ongeveer €160 miljard. Vervolgens zouden de uitgaven gedurende zes jaar niet meer mogen stijgen.

Dat is een enorme opgave. Het zou ingrijpende hervormingen vereisen, zoals:

- Het verhogen van de pensioengerechtigde leeftijd.
- Het verlagen van pensioenen en uitkeringen.
- Het terugdringen van subsidies en ambtenarensalarissen.
- Het verkopen van onroerend goed.
- Uitgebreide privatiseringen van staatsbedrijven.
- Het verhogen van belastingen.

Voorlopig bevat geen enkel verkiezingsprogramma zelfs maar een begin van dergelijke hervormingen.

Hoe komt de begroting voor 2027 door het parlement?

Om de begroting voor 2027 goedgekeurd te krijgen, heeft de regering verschillende mogelijkheden. De eerste mogelijkheid is dat het parlement instemt met het regeringsvoorstel. Dat wordt echter onwaarschijnlijk geacht. Een tweede mogelijkheid

is dat de regering na 70 dagen debatteren zonder overeenkomst de oorspronkelijke begroting via *ordonnances* tot wet laat worden. Ten slotte kan de regering gebruikmaken van artikel 49.3 van de Franse grondwet, waarmee de begroting zonder stemming tot wet kan worden gemaakt. De begroting voor 2027 wordt daarmee niet alleen een financiële exercitie, maar ook een belangrijke politieke test. Frankrijk moet het vertrouwen van de financiële markten behouden, terwijl het tegelijkertijd probeert voldoende politieke steun te vinden voor maatregelen die ingrijpend zijn op de Franse samenleving. De kern van het probleem is duidelijk: zonder structurele hervormingen dreigen de staatsschuld en de rentelasten verder op te lopen. Maar juist de hervormingen die nodig zijn om de overheidsfinanciën op orde te brengen, zijn politiek bijzonder moeilijk te realiseren.

Voor vragen en/of opmerkingen kunt u contact opnemen met info@nfcc.fr.

JOIN OUR UPCOMING EVENTS

France Unlocked: Frankrijk als groeimark...

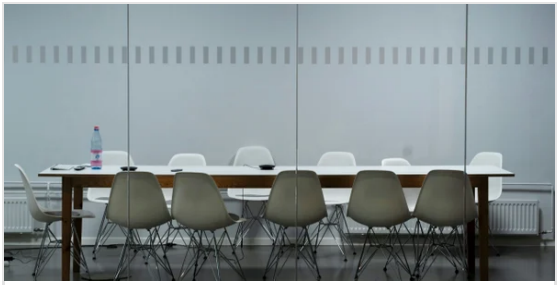
Oct 28, 2026
(15:00 – 18:30) (GMT+1)

Regina Coeli
Vught, Noord-Brabant, Netherlands

Plugging into France: A Guide to Energy ...

Nov 3, 2026
(11:00 – 12:00) (GMT+1)

Assemblée Générale 2026

Nov 27, 2026
(12:00 – 13:00) (GMT+1)

Lunch & Learn: Cultural Differences & Co...

Dec 2, 2026
(12:00 – 13:00) (GMT+1)

Share:

Unsubscribe from this list | Manage my subscriptions

Powered by Glue Up

All-in-one CRM Software for Growing Communities